

Panu

Säveliä kotoa ja merten takaa

Kuukausi kuukaudelta minu. on ollut pakko yrittää siivilöidä TV-tuntini aina vain entistä tiheämmän seulan läpi. Viime viikkoina on kuitenkin ollut montakin hyvää ja katsomisen arvoista ohjelmaa. Olen siis juuri nyt toista mieltä kuin mainio elokuva-asiantuntija ja kolumnisti Peter von Bagh, joka äskettäin väitti, että joulun ajan ohjelmissa olisi ollut tuskin minuuttiakaan katsomisen arvoista. Seuraamistani elokuvista vaikuttavin oli kolmiosainen Kivinen erämaa, valmistettu Haldor Laxnessin romaanin pohjalta, kertojana kirjailijamestari itse.

Laxness on totisesti "Nobelinsa" ansainnut!

Tämä elokuva ei ilmeisesti kukaan muuntele kirjailijan tekstiä, päinvastoin Laxnessin omimainen kertojanääni ja -tyyli pääsee oikeuksiinsa.

Toisessa osassa alkoi yhtäkkiä soida niin tuttu sävel, että minäkin paleltuneine musiikkikorvine ni olisin kai muutaman hetken jälkeen saanut sanoiksi, ellei matkakumppanini olisi ehtinyt ennen. Mormon Steinarinpoika saapui mormoonien luvattuun maahan. Kuin vihelletynä alkoi tuo tuttu sävel erottua taustalta vahvistuakseen sitten, niin että oululainen ei voinut erehtyä. Totisesti, siinäähän soi "Laiva Toivo Oulu"! Elokuvan mormooneilla se ymmärtääkseni kuitenkin oli jokin hengellinen laulu, työlaulu ehkä.

Rupesimme tietenkin hyräilemään mainittua oululaisten ikio-maa laulua, josta viimeksi mainitsin täälläkin palstalla joulun alla esitellessäni Oulun Prjehdusseuran 100-vuotisjuhlalevyä Selekiälä merellä. No, todettuhan on jo ennenkin, että varsin monet meri-

mieslaulujen sävelistä ovat kansainvälistä omaisuutta. Muistaakseni juuri Toivon laulusta on kirjoitettu, että se tunnetaan myös Amerikoissa. Oulunsalolaiset Ison ilon laulajat kohtasivat sävelen viittisen vuotta sitten Englannin Billinghamiissa. Silloin oli selvinnyt, että se oli ikivanha englantilainen merimieslaulu, joka sitten oli kulkeutunut maailmalle.

Laxnessin kolmannessa osassa "Toivon" sävel jälleen soi, mutta yhtäkkiä tuli myös toinen tuttu sävel. Siihen minulla ei olisi ollut sanoja, mutta Panuttarella oli heti ainakin yhdet: "Minä poljen, sinä ohjaat./niin kuin tanssi, matka käy./Mummolaan kun pyöräillemme./pilvenhattaraa ei näy."

Kuuluu olevan tämänpäiväisiä lasten lauluja, lastenlapsilta yhteisissä leikeissä opittuja. Nyt, TV:n elokuvassa, sitä soittivat ja lauloivat Utahin mormoonit lähtiesään karavaanina liikkeelle sadan vuoden takaiseen aikaan sijoitetussa kuvauksessa.

Ilmeelliset ovat sävelten tiet!

Loppiaisena soitti Helsingistä vanha ystävä ekonomi Martti Vuorjoki ja kertoi iloiseksi yllätykseen huomanneensa omistavansa Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan vuonna 1917 julkaiseman laulukirjan Pohjois-pohjalaisia

lauluja. Hän olisi utelias tietämään, onko kirja hyvinkin harvinaisen. Utelias olin myös minä. Kuinkahan monella tämä kirja on? Sen kokosi ja toimitti luonnontieteitä opiskellut Jussi Itkonen, papinpoika, jonka kaksi villiintynyttä punaista kevätpäivällä 1981 haki Vihdin kotipappilasta ja ampui ilman vähäisintäkään syytä.

Laulukirjan tekemisestä on merkintöjä Jussin päiväkirjassa, joka päättyy vain muutamia tunteja ennen nuoren miehen elämäntaipaleen päättymistä. Eläke-rovasti, kirjailijaveli Tuomo Itkonen kertoo Jussin tarinan ja ihmeelliset matkat viimeisimmässä kirjassaan Veljeni Jussi/1910-luvun pohjoispohjalainen ylioppilas kirjallisen jäämistönsä valossa. Ilmestyi toista vuotta sitten Pohjoiset Kirjailijat ry:n kirjana.

Martti Vuorjokea kiinnosti pohjoispohjalaisten vanhimmassa laulukirjassa myös siinä julkaistu ylioppilaskokelas Aaro Hellaakosken runo 1913-vuoden oululaisille ylioppilaskokelastovereilleen: "Sa laakeihin rantoihin kuuhuvan näät meren korkeat hurjat vaahtopäät." Runon sävelsi Oulun silloinen kanttori, tirehtööri Juho Ranta. Kaltiossa 1/77 tämä

runo nuotteineen julkaistiin, Vuorjoki lähettäjänä ja samalla selostajan. Silloin luultiin, että runoa ei ollut aikaisemmin julkaistu. Ei sattunut asiantuntijoita paikalle.

Vajaa vuosi sitten kaupungin kirjastomme ja historiallinen museo me järjestivät Ainolassa Hellaakoski-matinean. Siellä Aaro-veljestään kertonut kuvataiteija Aira Hellaakoski päätti mainion esityksensä lukemalla Aaron esikoiskokoelmasta Runoja (1916) runon Marssi lakeuksilta, juuri saman Rannan säveltämän runon Oulun ylioppilaskokelaille, niin kuin myös nimimerkki kertoi tällä palstalla 17. 3. 1979, numerossa 22. Ensimmäisen kerran runo siis painettiin esikoiskokelmaan, silloin ilman säveltä, toisen kerran sävelineen pohjoispohjalaisten laulukirjaan 1917 ja kolmannen kerran Kaltioon 60 vuotta myöhemmin, laulun melodiasta tosin vain alkutahtit.

"Sa kosken kuulet kuin ukkosen ja haukan kirkunan kaukaisen."